

Ortaokul Öğrencilerinin İnternet Kullanımına İlişkin Görüşlerinin Dijital Vatandaşlık Kapsamında İncelenmesi*

Beyhan TAN** ve Zihni MEREY***

Öz: Bu araştırmanın amacı, devlet okulu ve özel okul öğrencilerinin dijital vatandaşlık kavramına yönelik görüşlerini karşılaştırmak, benzerlik ve farklılıklarını ortaya koymaktır. Bu çalışma, nitel yöntemle yapılan bir durum(vaka) çalışmasıdır. Bu çalışma 2018-2019 Eğitim Öğretim yılında yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, Van İli İpekyolu İlçesi'nde eğitim veren Özel Çınar Ortaokulu 8.Sınıf öğrencilerinden 20 öğrenci ile Van İli Edremit İlçesi'nde eğitim veren Mehmet Akif İnan Ortaokulu'nun 8.Sınıf öğrencilerinden 20 öğrenci olmak üzere 40 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma verileri, nitel veri toplama araçlarından görüşme tekniği kullanılarak yarı yapılandırılmış görüşme formu yardımıyla elde edilmiştir. İçerik analizi yöntemi ile araştırma verileri çözümlenmiştir. Devlet okulu ve özel okul öğrencileri arasında belirgin bir farklılık gözlenmemiştir, dijital vatandaşlık boyutlarına yönelik öğrenci görüşleri birbirine benzerlik göstermektedir. Elde edilen verilere göre öğrencilerin tümünün interneti kullandığı, daha çok cep telefonlarıyla erişim sağladıkları, interneti en çok eğlence amaçlı kullandıkları görülmektedir. Öğrencilerin genelinin internetten alışveriş yaptıkları, daha çok bilindik sitelere girdikleri, internette sahip olunan haklar konusunda öğrencilerin tamamının hak ve sorumluluklara uygun davrandıkları, internet aracılığıyla daha çok tanıdıkları kişilerle (akraba ve arkadaş) görüştikleri görülmektedir. Bazı öğrencilerin ise oyunlar vasıtasıyla tanımadıkları kişilerle de görüştiklerini söyledikleri görülmektedir. Öğrenciler özel bilgilerini kimseyle paylaşmadıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin çoğunun bilişim suçlarından haberdar oldukları belirlenmiştir. İnternetin aşırı kullanımının beraberinde getirdiği sorunlardan haberdar olan öğrenciler, bu durumları, aşırı kilo alma-obezite, bağımlılık, göz rahatsızlıkları, şiddet, çevreye zarar verme, zorbalık, kas-iskelet rahatsızlıkları, baş ağrısı ruhsal bozukluklar, sinir bozuklukları, yorgunluk, tembellik, sosyalleşememe, dikkat dağınıklığı ve odaklanamama, radyasyona maruz kalmak olarak ifade etmişlerdir.

* Bu çalışma birinci yazarın yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Bilim Uzmanı, beyhantan.65@gmail.com, ORCID No: 0000-0003-1935-6229

***Prof. Dr. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, zihnimerey@hotmail.com, ORCID No: 0000-0001-8595-0504

Anahtar Sözcükler: Dijital vatandaşlık, dijital vatandaşlığın alt boyutları, sosyal medya, internet

Investigation of Private School and Public School Students' Views on Internet Use within the Scope of Digital Citizenship

Abstract: This study aims to compare the views of public and private school students towards the concept of digital citizenship and to reveal similarities and differences. This is a qualitative case study. This study was conducted in the 2018-2019 academic year. The study group consisted of 20 students from 8th grade students of Private Çınar Secondary School and 20 students from 8th grade students of Mehmet Akif İnan Secondary School in Edremit District of Van Province. The research data were obtained by a semi-structured interview form by using interview technique which is one of the qualitative data collection tools. Research data were analyzed with content analysis method. No significant differences were observed between public and private school students, and the views of students on digital citizenship dimensions were similar. According to the data obtained, it is seen that all of the students use the internet, mostly access them with their mobile phones and they use the internet mostly for entertainment purposes. The study has showed that most of the students shop on the internet and log into more known sites. It is observed that all of the students behave in accordance with the rights and responsibilities regarding the rights held on the internet. It is seen that the students mostly talk to their relatives and friends via internet. However, some students admit that they also talk to people they do not know while playing games. Students state that they do not share their private information with anyone. It is observed that most of the students are aware of cybercrimes. Students who are aware of the problems caused by the excessive use of the Internet, explain these situations as; excessive weight gain-obesity, addiction, eye disorders, violence, environmental damage, bullying, musculoskeletal disorders, headache mental disorders, nervous disorders, fatigue, laziness, socialization, distraction and focus, and being exposed to radiation.

Key words: Digital citizenship, sub-dimensions of digital citizenship, social media, internet

Giriş

Son elli yıllık süre zarfında gerçekleşen teknolojik gelişmeler sosyal hayatımızı etkilemekte ve değiştirmektedir. Yaşamımızı birçok açıdan kolaylaştıran teknoloji, bilgisayar ve internet birçok değişimi beraberinde getirmiştir. İnternet ve akıllı telefonların hayatımıza yön verdiği günümüzde, insanların büyük bir kısmı bu teknolojiyi yoğun olarak kullanmaktadır. Çocuklardan yetişkinlere kadar birçok birey internet kullanmakta, birçok işlemini internet üzerinden yapmaktadır.

Yapılan çalışmalar gerek ülkemiz gerekse dünya nüfusunun büyük çoğunluğunun interneti aktif bir şekilde kullandığını göstermektedir. TÜİK 2019 verilerine göre, Türkiye’de internet erişimi hane bazında %70’i geçmiş durumdadır. Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK), Elektronik Haberleşme Sektörüne İlişkin İl Bazında Yıllık İstatistik Bülteni’ne göre (2019) Türkiye’de 2018 yılı sonu itibariyle 13,4 milyon sabit abone, 61,1 milyon mobil abone olmak üzere toplam 74,5 milyon geniş bant internet aboneleri vardır. Türkiye’de, 2018 yılında “4.5 G” bağlantısının da devreye girmesiyle internet kullanıcı sayısında ciddi bir artış görülmüştür. Bu durum ülkemizde de dijital araçların kullanımının çok yaygın olduğunu göstermektedir.

Teknoloji, kullandığımız günlük kavramlar üzerinde de etki bırakmıştır. Bu bağlamda üzerinde durulan kavramların başında “vatandaşlık” kavramı gelmektedir. Dijital araçların kullanımının yaygınlaşmasıyla beraber “dijital vatandaşlık” kavramı ortaya çıkmıştır. “Dijital vatandaşlık” kavramı, Mike Ribble (2011) tarafından alanyazında ilk kez kullanılmaya başlanmıştır. Bu kavram, dijital teknolojilerin internet erişimi için kullanılan bir terimdir. İnsanların, internet ortamında sorumluluklarını ve sınırlarını belirleyen, iyi bir vatandaşın beklenen davranışların dijital ortamlarda da gösterilmesini ifade eden bir kavramdır. İnsanların internet kullanımlarının hızlı bir şekilde artması, sorumluluk ve etik çerçevesinde kullanma ihtiyacı, internet ortamının birtakım tehlikelere açık olması gibi nedenler “dijital vatandaşlık” kavramının ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Dijital vatandaşlık kavramının alt boyutları bulunmaktadır. Bu boyutları Ribble (2011); dijital etik, dijital erişim, dijital hukuk, dijital iletişim, dijital okuryazarlık, dijital ticaret, dijital hak ve sorumluluklar, dijital güvenlik ve dijital sağlık olarak belirlemiştir. Bu kavramlar yalnız ve kısa bir biçimde şu içeriklere sahiptir: Dijital etik, internet ortamında bireyden beklenen davranışları sergilemeyi, hakaret etmemeyi, bilgi erişimine engel olmamayı, dijital araçları kullanırken iyi bir insandan beklenen etik değerleri taşımayı içermektedir. Dijital erişim, internet ortamında bilgi sahibi olmayı, dijital ortama katılım eylemini ifade etmekte; dijital

hukuk, kullanıcıların yasal haklarını ve internet ortamında kişilerin mağdur edilmemeleri için suç teşkil eden eylemlerden uzak durma gerekliliğini belirtmektedir. Dijital iletişim, internet vasıtasıyla bilgi alışverişi ve iletişim sağlamayı, dijital okuryazarlık, dijital ortamda genel okumalar anlamına gelmektedir. Dijital ticaret, internet ortamında alışveriş yapma, dijital hak ve sorumluluk, kullanıcıların kendilerinden beklenen tutum ve davranışları kapsamaktadır. Dijital güvenlik, internet ortamında kullanıcıların aldığı önlemleri; dijital sağlık ise kısaca internet ve teknoloji kullanımıyla ilgili meydana gelen sağlık sorunlarını içermektedir.

İnternet kullanıcıları olarak adlandırılan dijital vatandaşların interneti kullanırken çevrimiçi durumların gerekli kurallarını bilmeleri önemli bir konudur. Günümüzde internet kullanım sıklığının artmasına bağlı olarak meydana gelen birtakım tehlikeler sonucunda bazı önlemler alınmıştır. Özellikle çocukların şiddete yönelmeleri, bilişim suçlarının artması, güvenlik zafiyetleri sebebiyle kişilerin mağdur edilmeleri, internet ortamındaki güvenlik açıkları, bazı kurum ve kuruluşların ekonomik zarara uğratılmaları, kullanıcıların kişisel bilgilerinin çalınması, çocukların bazı oyunlar sebebiyle intihar etmeleri gibi olumsuz sonuçlar güvenli internet kullanımının önemini ortaya koymaktadır. Symantec (2010, akt: Karaduman, 2011) çocukların internet ortamındaki olumsuz durumlarından ailelerin ancak %45'nin haberdar olduğunu, çocukların beşte birinin internet kullanırken pişman oldukları davranışlarda bulduklarını, çocukların çevrimiçi ortamdaki kaynaklı olumsuz durumlardan çok önemli oranda etkilendiklerini ifade etmektedir. Ayrıca çocukların interneti güvenli bir biçimde kullanırken internetin gerekli kurallarından haberdar oldukları ortaya çıkmış, fakat öğrencilerin internet ortamındaki değişimlere ayak uyduramadıkları gözlenmiştir. Çocuk ve gençlerin internetten faydalanmaları için gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir. Kadll, Kanamad ve Kumba (akt: Karaduman, 2011), çocukların büyük bir kısmının internet kullanımı konusunda ailelerinden veya eğiticilerden eğitim almadıklarını, arkadaş ortamı ve araştırmaları sonucu belli bir yeterlilik kazandıklarını saptamıştır. Bu bağlamda okul çağındaki çocukların internet kullanırken denetlenmeleri ve ailelerin de bilinçli olmaları gerekmektedir.

Türkiye'de dijital vatandaşlık, bilgisayar ve bilişim teknolojileriyle (Akkuş, 2017; Başarmak, Yakar ve Arkadaşları 2019; Erten, 2019; Görmez, 2017; Güneş, 2017; Önür, 2018; Tatlı, 2018; Tenkoğlu, 2017) ilgili çalışmaların yoğun olarak 2004 yılından itibaren yapıldığı görülmüştür. İnternet kullanımıyla ilgili yapılan çalışmalar, internet bilinçli ve etkili kullanmanın önemini ortaya koymaktadır. İnternete erişim yaşının çocuk yaştaki bireylere değin inmesiyle ebeveynlerin çocukların kullandıkları interneti bilinçli bir kullanıma doğru yönlendirmeleri etkili bir çözüm olarak görülmektedir (EU Kids Online II Türkiye, 2010).

İnternetle tanışma yaşı dikkate alındığında dünyada internet kullanımına bağlı ciddi sorunların meydana geldiği görülmektedir. Özellikle gençlerin internet kullanımıyla ilgili yaşadıkları olumsuz deneyimler, birçok sağlık sorununa yol açmakta, aileler de bu durumdan çok fazla etkilenmektedirler. Bu çalışmanın temel amaçlarından biri de, bilgisayar kullanımı özelinde, teknolojinin olumlu ve olumsuz etkilerinin gençler tarafından ne denli fark edildiğinin ortaya konulması, dijital vatandaşlık ve alt boyutları hakkında görüşlerinin tespit edilmesidir. Bu çalışmanın teknoloji kullanımının yaygınlık kazandığı ülkemizde, gençler açısından dijital vatandaşlık kavramının ve boyutlarının daha iyi anlaşılmasına yardımcı olması açısından alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı, özel okul ve devlet okulu öğrencilerinin dijital vatandaşlık kavramına yönelik görüşlerini ortaya koyarak karşılaştırma yapmak ve dijital vatandaşlık kavramıyla öğrencilerin ne bildiklerini tespit etmektir. Bu çalışmanın alt amaçları şunlardır:

Özel okul ve devlet okulu öğrencileri;

1. interneti hangi amaçla kullanmaktadırlar?
2. internete hangi araçlarla bağlanmaktadırlar?
3. interneti kullanırken nelere özen göstermektedirler?
4. doğru ve güvenilir bilgilere ulaşmak için hangi stratejilere başvurmaktadırlar?
5. internet kullanımında hangi haklara sahip olduklarını düşünmektedirler?
6. internet ortamında karşılaşılan bilişim suçlarının hangileri olduğunu düşünmektedirler?
7. bilişim suçlarına yönelik yapılması gerekenlerin neler olduğunu düşünmektedirler?
8. internet güvenliğini sağlamada hangi yollara başvurmaktadırlar?
9. internet kullanırken güvenliklerini tehdit eden hangi durumlarla karşılaşmışlardır?
10. aşırı internet kullanımına bağlı olarak hangi sağlık sorunlarıyla karşılaşmaktadırlar?

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, araştırmaya katılımcılara ait kişisel bilgiler, verilerin nasıl toplandığı ve elde edilen verilerin nasıl analiz edildiği açıklanmaktadır.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nitel yöntemle yapılan bir durum çalışmasıdır. Nitel yöntemin araştırmada kullanılmasının sebebi, bu yöntemin sosyal yaşam ve insan ile ilgili problemleri, gözlem, görüşme gibi tekniklerle sorgulayarak, anlamları ve ilişkileri parçadan bütüne açıklamaya imkân verebilmesidir (Neuman, 2014). Durum (vaka) çalışmaları, sosyal olayların farklı yönlerine dikkat çekmek, sosyal olguları açıklamak, betimlemek, yorumlamak ve

değerlendirmek amacıyla yapılmaktadır. Böylece durum çalışması ile bir olgu betimlenebilir, açıklanabilir ve değerlendirilebilir (Şimşek ve Yıldırım, 2011). Çalışmamızda da özel okul öğrencileri ile devlet okulu öğrencilerinin dijital vatandaşlık ve alt boyutlarına yönelik görüşleri karşılaştırılmaya ve değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2018-2019 Eğitim Öğretim yılında Van ili Edremit ilçesinde eğitim veren Mehmet Akif İnan Ortaokulu'nun 8.sınıf öğrencileri ile Van İli İpekyolu ilçesinde eğitim veren Özel Çınar Orta Okulu'nun 8.sınıf öğrencileri olmak üzere 40 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma grubunun seçiminde amaçlı örnekleme yönteminden kolay ulaşılabilir durum örnekleme çeşidinden faydalanılmıştır. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme nitel araştırmada yaygın kullanılan bir örnekleme yöntemidir. Bu örnekleme maliyet ve ulaşılabilirlik örnekleme kararında dikkate alınması gereken etkenlerdir (Şimşek ve Yıldırım, 2011). Bu çalışmada öğrencilere ulaşma durumunun kolay olması, bu örnekleme türünün seçilmesinde etkili olmuştur.

Katılımcıların Kişisel Bilgileri

Araştırmaya katılan öğrencilerin isimlerine yer verilmediğinden her öğrenciye bir kod ve yanında bir sayı verilmiştir. Örneğin; özel okulda öğrenim gören öğrenciler için ÖÖ1, ÖÖ2, ÖÖ3, devlet okulunda öğrenim gören öğrenciler için ise DÖ1, DÖ2, DÖ3 biçiminde kodlar kullanılmıştır.

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Öğrenciler

Okul	Cinsiyet		Toplam
	Erkek	Kız	
Özel Okul	10	10	20
Devlet Okulu	12	8	20
Toplam	22	18	40

Özel okul ve devlet okulu öğrencilerinin dijital vatandaşlık ve alt boyutlarına yönelik görüşlerini belirlemek ve ortaya çıkan görüşleri karşılaştırmayı amaçlayan bu çalışmaya, devlet okulundan 20 öğrenci ile özel okuldan 20 öğrenci olmak üzere toplamda 40 katılımcının görüşlerine başvurulmuştur. Çalışmaya katılan erkek öğrenci sayısı 22, kız öğrenci sayısı ise 18'dir.

Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Standartlaştırılmış açık uçlu görüşme, özenle yazılmış ve belirli bir sıraya göre birçok sorudan oluşur ve her katılımcıya aynı şekilde ve sırada sorulur. Bu çalışma kapsamında özel okul ve devlet okulu öğrencileri olmak üzere toplam 40 öğrenci ile araştırmacı tarafından hazırlanan açık uçlu görüşme formu kullanılarak görüşme yapılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Araştırmada, konu ile ilgili literatür taranmış ve verileri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış görüşme formu geliştirilmiştir. Van ili Edremit ilçesinde öğrenim gören Mehmet Akif İnan Ortaokulu'nun 8.sınıf öğrencilerinden Van İli İpekyolu ilçesinde öğrenim gören Özel Çınar Ortaokulu'nun 8.sınıf öğrencileriyle yarı yapılandırılmış görüşme yoluyla veriler toplanmıştır.

Bu yöntem ile öğrencilerden dijital vatandaşlık ve alt boyutlarına yönelik ayrıntılı bir şekilde veriler toplanmaya çalışılmıştır. Her bir görüşme yaklaşık 15-20 dakika sürmüştür. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorular katılımcılara yöneltilip yanıt alınmıştır. Elde edilen yanıtlar, katılımcıların isimleri kodlanarak görüşme formuna kaydedilmiştir. Araştırma verilerinin çözümlemesinde, içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, sözel, yazılı ve diğer materyallerin içerdiği mesajı; anlam ve/veya dilbilgisi açısından nesnel ve sistematik olarak sınıflandırma, sayılara dönüştürme ve çıkarımda bulunma yoluyla sosyal gerçeği araştıran bilimsel bir yaklaşımdır (Aslan ve Tavşancıl, 2001).

Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda geçerlik, araştırmacının ortaya koyduğu kategori ve yorumların gerçekle örtüşüp örtüşmediği olarak ifade edilir (Creswell, 2013). Manning (akt. Bozali, Camadan, Karataş, 2017), nitel araştırmalarda geçerliğin sağlanması için uzun süreli görüşme, uzman görüşü ve katılımcıların onayı gibi birtakım ölçütlerin olduğunu belirtmiştir. Bu çalışma kapsamında öncelikle katılımcı öğrencilerle uzun zaman geçirilmiş, öğrenciler ayrıntılı şekilde tanınmaya çalışılmıştır. Verilerin toplanması aşamasında öğrencilerle yapılan görüşmeler araştırmacının kendisi tarafından gerçekleştirilmiş, görüşme öncesinde çalışmanın amacıyla ilgili gerekli açıklamalar yapılmıştır. Katılımcıların görüşleri herhangi bir yönlendirmeye başvurulmadan kayıt altına alınmıştır.

Çalışmada geçerlik ve güvenirliliği sağlamak için yararlanılan yollardan biri de uzman görüşüne başvurmaktır. Bu bağlamda, görüşme soru ve formlarının oluşturulmasında ve çözümlemesinde uzman görüşüne başvurulmuştur.

Güvenirlilik ve geçerliğin denetlenmesinde bir diğer ölçüt de katılımcıların onayının alınmasıdır. Öğrencilerle ilk görüşmeden yaklaşık üç ay sonra öğrencilerin bir kısmı ile yeniden görüşme yapılmış ve aktardıkları görüşlere yönelik teyitleri alınmıştır. Bu anlamda öğrencilerin görüşlerinin analizi sürecinde öğrencilerin tema ve kodları ifade ederken tam olarak ifade edemedikleri durumlar konusunda öğrencilerle bir daha görüşülmüş, söz konusu durumla ilgili öğrencilerin belirttikleri ifadenin kapsamı daha açık bir biçimde anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde katılımcıların teyit konusunda aktardıkları ifadelere ilişkin şu örnekler aktarılabilir:

ÖÖ8: “ *İnternet kullanımı ve dijital vatandaşlık ile ilgili sorulan sorulara verdiğim cevapların hepsine katılıyorum, şimdi bile görüşlerimin hepsini bir kez daha onaylıyorum.*”

DÖ1: “ *Hocam, dijital vatandaşlık, boyutlarıyla ilgili yaptığımız görüşmede ifade ettiğim bütün görüşlerimi onaylıyor ve hepsine katılıyorum.*”

DÖ15: “ *Dijital vatandaşlık ve internetle ilgili sorduğunuz sorular için belirttiğim bütün görüşlerime katılıyorum.*”

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirliliği denetlemenin yolları arasında doğrudan alıntılara yer vermek, araştırmanın sürecine ilişkin ayrıntılı ve açıklayıcı bilgiler aktarmak bulunmaktadır (Şimşek ve Yıldırım, 2011). Bu çalışmada da bunu sağlamak için öncelikle araştırmanın sürecine ilişkin ayrıntılı bilgi okurla paylaşılmış ve katılımcıların görüşlerine ilişkin ham verilere (doğrudan alıntılara) ait oldukları tablolarda yer verilmiştir.

LeCompte ve Goetz (akt. Şimşek ve Yıldırım, 2011) dış güvenirliliğin sağlanmasına yönelik olarak araştırmacının, öncelikle araştırma sürecindeki kendi konumunu (katılımcı gözlemci, çalışılan durumla ilgili ön deneyimler gibi) açık hale getirmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu kapsamda araştırmada katılımcı gözlemci olarak, öğrencilere çalışma kapsamında hazırlanan sorular sorularak, alınan ifadeler kayıt altına alınmıştır. Araştırmada öğrencilere bazen soruları daha açık hale getirmek amacıyla benzer sorular sorularak verilen ifadelerin daha anlaşılır olması sağlanmıştır. Dış güvenirlilik konusunda araştırmacının alabileceği ikinci önlem ise araştırmada veri kaynağı olan bireylerin açık bir biçimde tanımlanmasıdır. Bu ölçüt bağlamında sorulan soruları cevaplandıran her öğrencinin hangi kod ve temayı ifade ettiği ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir. Üçüncü önlem, araştırma sürecinde oluşan sosyal ortamların ve süreçlerin tanımlanmasına ilişkindir. Bu kapsamda öğrencilerle yapılan görüşmeler, kendi okulları içinde, birebir olarak sessiz bir sınıf ortamında yapılmıştır. Böylece öğrencilerin diğer öğrencilerden etkilenmeleri önlenmeye çalışılmıştır. Dördüncü önlem, elde edilen verilerin analizinde kullanılan kavramsal çerçevenin ve varsayımların

tanımlanmasına ilişkindir. Araştırmada elde edilen veriler, ayrıntılı olarak verilmeye çalışılmış, çalışmanın sonucunda öğrencilerin durumlarına ilişkin olumlu ve olumsuz sonuçlar ayrıntılı bir şekilde betimlenmeye çalışılmıştır.

Son olarak veri toplama ve analiz yöntemleriyle ilgili ayrıntılı açıklamaların yapılması önemlidir. Bu kapsamda görüşmeler yaklaşık 15-20 dakika arasında sürmüş, her öğrenci ile birebir görüşme sağlanmıştır. Veriler araştırmacı tarafından ses cihazı yardımıyla kaydedilerek yazıya aktarılmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenip analiz edilmiştir. Elde edilen kodlara ilişkin notlar alınmış, benzer kodlar da bir araya getirilerek katılımcı görüşleri kaydedilmiştir.

Bulgular

Çalışmanın bu bölümde araştırmada elde edilen veriler ana tema ve kod başlıkları altında verilmiştir. Özel okul ve devlet okulu öğrencilerinin; interneti kullanma amaçları, internete erişim için kullandıkları araçlar, internet kullanımında özen göstermeleri gereken hususlar, doğru ve güvenilir bilgilere ulaşmak için başvurdukları stratejiler, internet kullanımında sahip oldukları haklar gibi başlıklar altında öğrencilerin görüşlerine yer verilmiştir. Ayrıca öğrencilerin internet ortamında sahip oldukları sorumluluklar, iletişim kurarken dikkat etmeleri gereken durumlar, internetteki bilişim suçları hakkında bildikleri durumlar ve aşırı internet kullanımına bağlı olarak ortaya çıkan sorunlar ve bu sorunlara çözüm önerisinde bulunma durumları üzerine görüşleri açıklanmıştır.

Tablo 2. Özel Okul ve Devlet Okulu Öğrencilerinin İnterneti Kullanma Amaçlarına İlişkin Görüşleri

Kod	Okul		Cinsiyet		Dağılım
	Özel	Devlet	Erkek	Kadın	
Eğlence	17	16	ÖÖ4,ÖÖ6,ÖÖ7,ÖÖ8,ÖÖ15, ÖÖ16,ÖÖ17,ÖÖ18,ÖÖ19, DÖ1,DÖ5,DÖ6,DÖ7,DÖ10, DÖ12,DÖ13,DÖ14	ÖÖ1,ÖÖ2,ÖÖ3,ÖÖ5,ÖÖ 9,ÖÖ10,ÖÖ12,ÖÖ14, DÖ2,DÖ3,DÖ4,DÖ8,DÖ 9,DÖ11,DÖ15,DÖ16	33
Alışveriş	14	11	ÖÖ6,ÖÖ7,ÖÖ8,ÖÖ15,ÖÖ17, DÖ1,DÖ5,DÖ6,DÖ7,DÖ10, DÖ12	ÖÖ1,ÖÖ2,ÖÖ3,ÖÖ5,ÖÖ 9,ÖÖ11,ÖÖ12,ÖÖ13,ÖÖ 14,DÖ2,DÖ3,DÖ4,DÖ8, DÖ9	25
Araştırma- İnceleme	1	4	ÖÖ20, DÖ17,18,19,20	-	5

İletişim	1	1	DÖ17	ÖÖ13	2
Toplam	33	32	34	31	65

Elde edilen verilere göre öğrencilerin interneti en fazla “Eğlence” (n: 33) amacıyla yapmaktadırlar. Bunun dışında interneti “Alışveriş” (n: 25) amacıyla yaptıkları görülmektedir. “Araştırma-İnceleme”(n: 1, n: 4) ve “İletişim” (n:1, n: 1) takip etmektedir. İnterneti kullanma amaçları açısından devlet (n:16, n:11, n:4, n:1) ve özel okullar (n:17, n:14, n:1, n:1) arasında “Eğlence”(n:16, n:17), “İletişim” (n:1, n: 1) durumları için benzerlik bulunmaktadır. Ancak “Araştırma- İnceleme”(n: 4, n: 1) ve “Alışveriş ”(n:11, n:14) durumları için sıklık açısından büyük fark bulunmamaktadır.

Özel okul ve devlet okulu öğrencileri interneti kullanma amaçlarını somutlayan doğrudan ifadelere şu örnekler verilebilir:

ÖÖ13: “İnterneti genellikle arkadaşlarımla mesajlaşmak için kullanıyorum, çok fazla da ihtiyaç duymuyorum doğrusu. İnsanların interneti doğru kullanmadıkları ortada zaten.”

DÖ1: “Her gün bir iki saat internet kullanıyorum. Genelde film ve sporla ilgili videolar izliyorum. Sürekli ilgimi çeken video ve filmlere bakıyorum. Evde internet bağlantısı var. Her gün internete bu şekilde takılıyorum.”

ÖÖ4: “ Bir iki yıl önce çok fazla oyun oynuyordum. Çok fazla yoruluyordum, tembellik oluyordu bende. Bilgisayar ve internetin beni yorduğunu biliyordum ama bağımlılık beni bırakmıyordu. Son yıllarda ailem bu konuda bilinçlendi, ben de eskisi gibi kullanmıyorum. “

Tablo 3. Öğrencilerin İnternet Erişiminde Kullandıkları Araçlara İlişkin Görüşleri

Kod	Okul		Cinsiyet		Dağılım
	Özel	Devlet	Erkek	Kadın	
Telefon	18	17	ÖÖ4,ÖÖ6,ÖÖ7,ÖÖ8,ÖÖ15, ÖÖ16,ÖÖ17,ÖÖ18,ÖÖ19, ÖÖ2, DÖ1,DÖ5,DÖ6,DÖ7,DÖ10, DÖ14,DÖ17,DÖDÖ19,DÖ20	ÖÖ2,ÖÖ5,ÖÖ9,ÖÖ10, ÖÖ11,ÖÖ12,ÖÖ13,ÖÖ14, DÖ2,DÖ3,DÖ4,DÖ8,DÖ9, DÖ11,DÖ15,DÖ16	35

Bilgisayar	10	8	ÖÖ4,ÖÖ6,ÖÖ8,ÖÖ15 DÖ5,DÖ10,DÖ12,DÖ13	ÖÖ1,ÖÖ3,ÖÖ9,ÖÖ11, ÖÖ12,ÖÖ14, DÖ8,DÖ9,DÖ11,DÖ15	18
Tablet	2	2	ÖÖ8, DÖ18	ÖÖ5,DÖ8	4
Toplam	30	28	29	28	57

Tablo 3'te internet erişiminde kullandıkları araçlara ilişkin öğrenci görüşleri görülmektedir. Elde edilen verilere göre öğrencilerin internete bağlanmak için en fazla "Telefon" (n: 35) kullandıkları görülmektedir. "Bilgisayar" (n:25) internete bağlanmak için sıklıkla kullanılan diğer bir araçtır. Bunu da "Tablet (n: 2, n: 2) takip etmektedir. İnternet erişiminde kullanılan araçlar açısından devlet (n:17, n:8, n:2) ve özel okullar (n:18, n:10, n:2) arasında "Telefon" (n:17, n:18), "Bilgisayar" (n:8, n: 10) ve "Tablet" kullanımı için dağılım açısından benzerlik bulunmaktadır.

Özel okul ve devlet okulu öğrencilerinin internet erişiminde kullandıkları araçları somutlayan doğrudan ifadeler şu örnekler verilebilir:

ÖÖ4: "Telefonu pek kullanmıyorum daha çok bilgisayar kullanıyorum. Tabii kısıtlamalar yoksa eğer... Genelde hafta sonları kullanmama izin veriliyor."

DÖ5: "Genelde bilgisayarı kullanıyorum. Bunun nedeni de bilgisayarda daha rahat oyun oynuyorum."

ÖÖ5: "Telefon ve tablet kullanıyorum. Instagram ve Facebook kullanıyorum. Genellikle oyun oynarım, telefonla uğraşıyorum. Günde 3,4 saat internete takılıyorum hocam"

Tablo 4: Öğrencilerin İnterneti Kullanırken Özen Gösterdikleri Durumlara İlişkin Görüşleri

Kod	Okul		Cinsiyet		Dağılım
	Özel	Devlet	Erkek	Kadın	
Güvenli bir site olup olmadığına bakmak	16	14	ÖÖ4,ÖÖ6,ÖÖ8,ÖÖ15,ÖÖ16,ÖÖ17, ÖÖ18,ÖÖ19 DÖ1,DÖ6,DÖ7,DÖ10,DÖ13,DÖ14	ÖÖ1,ÖÖ2,ÖÖ3,ÖÖ5,ÖÖ9,ÖÖ11,ÖÖ12, ÖÖ14, DÖ2,DÖ3,DÖ4,DÖ8,DÖ9,DÖ11,DÖ15, DÖ16	30

Dikkatli kullanmaya çalışmak	8	7	ÖÖ8,ÖÖ15,ÖÖ20, DÖ12,DÖ17,DÖ18	ÖÖ1,ÖÖ9,ÖÖ10, ÖÖ11,ÖÖ13, DÖ4,DÖ8,DÖ9,DÖ16	15
Bilindik siteler olmasına dikkat etmek	5	7	ÖÖ7, DÖ5,DÖ10,DÖ17	ÖÖ3,ÖÖ10,ÖÖ11, ÖÖ13, DÖ2,DÖ8,DÖ11, DÖ15	12
Araştırma yaparak kullanmak	5	3	ÖÖ7, ÖÖ20, DÖ19	ÖÖ9,ÖÖ11,ÖÖ13, DÖ15, DÖ16	8
Her siteye girmemek	4	3	ÖÖ20, DÖ20	ÖÖ5,ÖÖ11,ÖÖ12, DÖ9,DÖ11	7
Toplam	38	34	29	43	72

Tablo 4’te öğrencilerin interneti kullanırken özen gösterdikleri durumlara ilişkin görüşleri incelenmiştir. Elde edilen verilere göre öğrencilerin internet kullanımında en fazla “Güvenli bir site olup olmadığına bakmak” (n: 30) cevabını verdikleri görülmektedir. Bunun dışında “Dikkatli kullanmaya çalışmak” (n:15), “ Bilindik siteler olmasına dikkat etmek” (n:12) cevapları takip etmektedir. Katılımcılar en az “Araştırma yaparak kullanmak” (n: 8) ve “Her siteye girmemek” cevaplarını vermişlerdir. Öğrencilerin interneti kullanırken özen gösterdikleri durumlar açısından devlet (n: 14, n: 7, n:7, n: 7, n:3, n: 3) ve özel okullar (n: 16, n: 8, n: 5, n: 5, n: 4) arasında dağılım açısından birbirine yakın oldukları görülmektedir.

Özel okul ve devlet okulu öğrencilerinin internet kullanırken özen gösterdikleri durumları somutlayan doğrudan ifadeler şu örnekler verilebilir:

ÖÖ3: “ Mesela ben bir siteye girecektim. TC kimlik numaramı istedi. Annem bu siteye güvenmedi ve oradan alışveriş yapmadık”

DÖ12: “Genellikle interneti babamla beraber kullanırız. Ben tek başıma çok fazla kullanmıyorum. Kendimi babamla beraber daha güvende hissediyorum.”

ÖÖ10:” bilmediğim sitelere pek girmem, bu konuda merakım da yok aslında, ama özellikle program kurucusuna bakarım...”

Tablo 5. Doğru ve Güvenilir Bilgilere Ulaşmak İçin Başvurulan Stratejilere İlişkin Öğrenci Görüşleri

Kod	Okul		Cinsiyet		
	Özel	Devlet	Erkek	Kadın	Dağılım
Girilen sitelerin güvenli olup olmadığına dikkat etmek	10	12	ÖÖ4,ÖÖ6,ÖÖ15,ÖÖ16, ÖÖ17,ÖÖ18, DÖ6,DÖ10,DÖ12,DÖ14, DÖ18,DÖ19,DÖ20	ÖÖ1,ÖÖ3,ÖÖ5, ÖÖ14, DÖ8,DÖ9,DÖ11, DÖ15,DÖ16	22
Bilinmeyen sitelere girmemek	6	6	ÖÖ19,20, DÖ1,DÖ5DÖ,7	ÖÖ2,ÖÖ5,ÖÖ11, ÖÖ12, DÖ2,DÖ4,DÖ15	12
Bilgi alınacak site hakkında önce araştırma yapmak	4	5	ÖÖ6, DÖ12,DÖ17	ÖÖ9,ÖÖ11,ÖÖ13, DÖ2,DÖ3,DÖ4	9
Birden fazla siteye bakmak	1	4	DÖ7,DÖ10	Ö13, DÖ9,DÖ11	5
Her okuduğuna inanmamak	1	2	DÖ5,DÖ6	ÖÖ9	3
Bilen birilerine sormak	1	1	ÖÖ7	DÖ16	2
Yorumları dikkate almak	1	-	-	ÖÖ10	1
İlgili olmamak	1	-	ÖÖ8	-	1
Toplam	25	30	27	28	55

Tablo 5’te doğru ve güvenilir bilgilere ulaşmak için başvurulan stratejilere ilişkin öğrenci görüşleri görülmektedir. Elde edilen verilere göre öğrencilerin en fazla “Girilen sitelerin güvenli olup olmadığına dikkat etmek” (n: 22) cevabını verdikleri görülmektedir. Sonrasında “Bilinmeyen sitelere girmemek” (n: 12), “Bilgi alınacak site hakkında önce araştırma yapmak” (n: 9) cevapları takip etmektedir. Katılımcılar bu cevapların dışında “Birden fazla siteye bakmak” (n: 5), “Her okuduğuna inanmamak” (n: 3), “Bilen birilerine sormak” (n: 2), “Yorumları dikkate almak” (n: 1), “İlgili olmamak” (n: 1) cevaplarını vermişlerdir. Doğru ve güvenilir bilgilere ulaşmak için başvurulan stratejiler açısından devlet (n: 12, n: 6, n:5, n: 7, n: 4, n: 2, n: 1, n: 0, n: 0) ve özel okul öğrencileri (n: 10, n: 6, n: 4, n: 1, n: 1, n: 1, n: 1, n: 1) arasında dağılım açısından birbirine yakın cevapların verildiği görülmektedir.

Özel okul ve devlet okulu öğrencilerinin internet kullanırken başvurdukları stratejileri somutlayan doğrudan ifadeler şu örnekler verilebilir:

DÖ1: “İnternette güvenliği tehdit eden birçok şey var. Farkına varmadan bazı sıkıntılar olmaktadır. Bu yüzden bilinmeyen sitelere girmemek gerekiyor. Sonra geri dönüşü olmayan şeyler görebiliriz.”

ÖÖ16: “İnternette doğru bilgi ya da yanlış bilgiyi anlamak için güvenli birçok siteye bakarım. Hangisinden daha çok bahsediliyorsa onun doğru olduğunu anlarım.”

DÖ15: “En çok girilen siteye girerim ama çoğunlukla internette bilgi araştırmam.”

Tablo 6. İnternet Kullanımında Sahip Olunan Haklara Yönelik Öğrenci Görüşleri

Kod	Okul		Cinsiyet		Dağılım
	Özel	Devlet	Erkek	Kadın	
Düşüncelerini Özgürce ifade etme	16	12	ÖÖ4,ÖÖ6,ÖÖ7,ÖÖ8,ÖÖ15,ÖÖ16,ÖÖ17,ÖÖ18,DÖ1,DÖ5,DÖ14,DÖ18,DÖ19,DÖ20	ÖÖ1,ÖÖ3,ÖÖ5,ÖÖ9,ÖÖ10,ÖÖ11,ÖÖ12,ÖÖ14,DÖ3,DÖ4,DÖ9,DÖ11,DÖ15,DÖ16	28
Bilgi Edinme	13	11	ÖÖ4,ÖÖ6,ÖÖ8,ÖÖ15,ÖÖ17,ÖÖ18,ÖÖ20,DÖ1,DÖ5,DÖ7,DÖ10,DÖ19	ÖÖ2,ÖÖ5,ÖÖ10,ÖÖ11,ÖÖ13,ÖÖ14,DÖ2,DÖ3,DÖ4,DÖ9,DÖ11,DÖ15	24
İletişime Geçme	8	9	ÖÖ4,ÖÖ15,ÖÖ19,DÖ6,DÖ10,DÖ12,DÖ13,DÖ17	ÖÖ5,ÖÖ9,ÖÖ10,ÖÖ11,ÖÖ14,DÖ8,DÖ11,DÖ15,DÖ16	17
Toplam	37	32	34	35	69

Tablo 6’da internet kullanımında sahip olunan haklara yönelik öğrenci görüşleri verilmektedir. Elde edilen verilere göre, öğrencilerin internet kullanımında sahip olunan haklar konusunda en çok “düşüncelerini özgürce ifade etme” (n: 28) hakkı yanıtını verdikleri görülmektedir. Öğrenciler ikinci olarak “bilgi edinme” (n: 24) hakkı olarak yanıtlamışlardır. Öğrenciler en az “iletişime geçme” (n: 17) hakkını ifade etmişlerdir. İnternet kullanımında sahip olunması gereken haklar konusunda erkek ve kız öğrencilerin birbirine yakın dağılımda

cevap verdikleri görülmektedir. Bazı öğrencilerin birden fazla hak konusunda görüşte buldukları anlaşılmaktadır. İnternet kullanımında sahip olunan haklara ilişkin devlet okulu öğrencileri (n: 12, n: 11, n: 9) ile özel okul öğrencilerinin (n: 16, n:13, n: 8) görüşleri arasında “düşüncelerini özgürce ifade etme ” (n: 12, n: 16) hakkı konusunda dağılım açısından bir fark bulunmakla beraber “bilgi edinme (n: 11, n: 13) ve “iletişime geçme” (n: 9, n: 8) hakları konusunda dağılım açısından büyük bir fark bulunmamaktadır.

İnternet ortamında bulunan bilişim suçlarına yönelik öğrenci görüşlerini somutlayan doğrudan ifadelerle şu örnekler verilebilir:

ÖÖ10 :*“Ben bu haklara dikkat ettiğimi düşünüyorum, İnsanların yorumlarına saygılı davranıyorum ama çoğu insan buna dikkat etmiyor.”*

ÖÖ4: *“İnternet özgürlüğü olmalı, fakat kısıtlamalar da olmalı...”*

DÖ(10) :*“İnsanların birbirlerinin haklarına saygı göstermeleri gerekiyor. Yoksa birtakım sıkıntılar ortaya çıkar. Ben şahsen internet ortamında kimseyi rahatsız etmem hocam...”*

Tablo 7. İnternet Ortamında Bulunan Bilişim Suçlarına Yönelik Öğrenci Görüşleri

Kod	Okul		Cinsiyet		Dağılım
	Özel	Devlet	Erkek	Kadın	
Kumar benzeri kötü alışkanlıklar	16	14	ÖÖ4,ÖÖ6,ÖÖ8,ÖÖ15,ÖÖ16,ÖÖ17,ÖÖ19	ÖÖ1,ÖÖ2,ÖÖ3,ÖÖ5,ÖÖ9,ÖÖ11,ÖÖ12,ÖÖ14,14,	30
Taciz edici ve rahatsız edici tutumlar	8	9	DÖ1,DÖ6,DÖ7,DÖ10,DÖ13,DÖ14	DÖ2,DÖ3,DÖ4,DÖ8,DÖ9,DÖ11,DÖ15,DÖ16	17
Uyuşturucu ve benzeri kötü bağımlılıklar	5	7	ÖÖ7, DÖ5,DÖ10,DÖ17	ÖÖ1,ÖÖ9,ÖÖ10,ÖÖ11,ÖÖ13,DÖ2,DÖ8,DÖ11,DÖ15	12
Toplam	29	30	26	33	59

Tablo 7’de internet ortamında bulunan bilişim suçlarına yönelik öğrenci görüşleri verilmektedir. Elde edilen verilere göre internet ortamında bilişim suçlarının en fazla “Kumar benzeri kötü alışkanlıklar” (n: 30) olduğu görülmektedir. Bunun dışında “Taciz edici ve rahatsız edici tutumlar” (n: 17) ve “Uyuşturucu ve benzeri kötü bağımlılıklar ” (n: 12) takip etmektedir. İnternet ortamında bulunan bilişim suçları açısından devlet okulu öğrencileri (n:14, n:9, n:7) ile özel okul öğrencilerinin (n:16, n:8, n:5) görüşleri arasında “Kumar benzeri kötü alışkanlıklar” (n:14, n:16) durumu için dağılım açısından fark bulunmaktadır. Ancak “Taciz edici ve rahatsız edici tutumlar” (n: 9, n: 8) ve “Uyuşturucu ve benzeri kötü bağımlılıklar ” (n:7, n:5) durumları için dağılım açısından büyük fark bulunmamaktadır.

İnternet ortamında bulunan bilişim suçlarına yönelik öğrenci görüşlerini somutlayan doğrudan ifadeler şu örnekler verilebilir:

ÖÖ12: “Bilişim suçlarından haberdarım. Bir siteyle ilgili bilgi almaya çalışırım. İnsanlardan doğru olup olmadığını öğrenirim. Dikkatli kullanırım.”

ÖÖ10: “Mavi balina oyununu biliyorum. İnsanları intihara kadar götürüyor. O yüzden her siteye girmemeliyiz.”

ÖÖ6: “Bilişim suçları hakkında az çok bilgim var. Hesabımızı korumamız gerekiyor. Rastgele sitelere girersek böyle sıkıntılar olabilir.”

Tablo 8.Bilişim Suçlarına Yönelik Yapılması Gerekenlere İlişkin Öğrenci Görüşleri

Kod	Okul		Cinsiyet		Dağılım
	Özel	Devlet	Erkek	Kadın	
Polise Gitmek	17	16	ÖÖ4,ÖÖ6,ÖÖ7,ÖÖ8,ÖÖ15,ÖÖ16,ÖÖ17,ÖÖ18,ÖÖ19, DÖ1,DÖ5,DÖ6,DÖ7,DÖ10,DÖ12,DÖ13, 3,DÖ14	ÖÖ1,ÖÖ2,ÖÖ9, ÖÖ10,ÖÖ11, ÖÖ12,ÖÖ13, ÖÖ14, DÖ2,DÖ3,DÖ4, DÖ8,DÖ9,DÖ11, DÖ15, DÖ16	33
Bilişim suçlarını takip eden kurumlara başvurmak	2	4	ÖÖ4, DÖ17,DÖ18, DÖ19,DÖ20	ÖÖ2	6

Mahkemeye başvurmak	3	1	ÖÖ7,DÖ17	ÖÖ3, ÖÖ5	4
Toplam	22	21	24	19	43

Tablo 8’de bilişim suçlarına yönelik yapılması gerekenlere ilişkin öğrenci görüşleri verilmektedir. Elde edilen verilere göre bilişim suçlarına yönelik yapılması gerekenlerin başında “Polise Gitmek” (n: 33) olduğu belirlenmiştir. Bunu sırasıyla “Bilişim suçlarını takip eden kurumlara başvurmak” (n: 6) ve “Mahkemeye başvurmak” (n:4) takip etmektedir. Özel okul ve devlet okulu öğrencilerinin bilişim suçlarına yönelik görüşleri açısından önemli derecede farklılıklar bulunmamaktadır. Ancak “psikolojik sıkıntılar” açısından özel okul (n: 16), devlet okulundan (n: 12) daha fazla dağılıma sahiptir.

Bilişim suçlarına yönelik yapılması gerekenlere ilişkin öğrenci görüşlerini somutlayan doğrudan ifadeler şu örnekler verilebilir:

ÖÖ8: “Bir bilgisayardan suç işlendiğinde polisler bunu o bilgisayarın IP adresinden nerede olduğunu bulabiliyor.”

ÖÖ3: “Kardeşimin bir youtube kanalı vardı. Kendisine kötü sözler söyleyen biri oldu. Onun mahkemeye verdik. Böyle bir durumda karşıdaki kişiyi mahkemeye vermek gerekir.”

ÖÖ4: “Türkiye’de bilişim suçlarıyla mücadele eden siteler var. Suç delillerini oraya göndeririz. İhbar eder, engelleriz. Bunun dışında polise de gidilebilir.”

Tablo 9. İnternet Güvenliğini Sağlamada Başvurulan Yollara İlişkin Öğrenci Görüşleri

Kod	Okul		Cinsiyet		Dağılım
	Özel	Devlet	Erkek	Kadın	
İnternet sitesi seçimi	18	17	ÖÖ4, ÖÖ6, ÖÖ7, ÖÖ8, ÖÖ15, ÖÖ16, ÖÖ17, ÖÖ18, ÖÖ19, ÖÖ20, DÖ1, DÖ5, DÖ5,7, DÖ10, DÖ14, DÖ17, DÖ20	ÖÖ2, ÖÖ5, ÖÖ9, ÖÖ10, ÖÖ11, ÖÖ12, ÖÖ13, ÖÖ14, DÖ2, DÖ3, DÖ4, DÖ8, DÖ9, DÖ11, DÖ15, DÖ16, DÖ19	35
Anti-virüs kullanmak	10	8	ÖÖ4, ÖÖ6, ÖÖ8, ÖÖ15, DÖ6, DÖ10, DÖ12, DÖ13	ÖÖ1, ÖÖ3, ÖÖ9, ÖÖ11, ÖÖ12, ÖÖ14, DÖ8, ÖÖ9, ÖÖ11, ÖÖ15	18
Dikkatli davranmak	2	2	ÖÖ8, DÖ18	ÖÖ5, DÖ8	4
Toplam	30	28	29	28	57

Tablo 9’da internet güvenliğini sağlamada başvurulan yollara ilişkin öğrenci görüşleri görülmektedir. Elde edilen verilere göre internet güvenliğini sağlamak için öğrenciler çoğunlukla “internet sitesi seçimi” (n: 35) yapmaktadırlar. Bunun dışında “anti-virüs kullanmak” (n:18) ve “dikkatli davranmak”(n:4) gibi yollara başvurarak internet güvenliğini sağlamaktadırlar. İnternet güvenliğini sağlamada başvurulan yollar açısından devlet (n:17, n:8, n:2) ve özel okullar (n:18, n:10, n:2) arasında dağılım açısından büyük fark bulunmamaktadır.

İnternet güvenliğini sağlamada başvurulan yollara ilişkin öğrenci görüşlerini somutlayan doğrudan ifadeler şu örnekler verilebilir:

ÖÖ14: “ Ailenin ilgili olması gerekiyor. Televizyon insanlara yeter bence diye düşünüyorum. Bence telefon kullanma yaşı lise olmalı. Bir evde tek bir bilgisayar olmalı. İnternet kullanırken birinin başında olması gerekiyor bence. Çünkü internet açıldığında birçok uygunsuz reklam olabiliyor. Örneğin bir oyun indirdim telefonuma. Çok korkunç şeyler vardı. Kardeşim de benimle izlediği için sildim. Haftada bir ailece bir film izlenebilir.”

DÖ: “ İnternet güvenliğini genellikle anti- virüs programlarıyla sağlıyorum.”

ÖÖ14: “ Google ’da zaten belirtiliyor hangi sayfanın güvenilir veya hangi sayfanın güvensiz olduğu. Bunu bildiğim için güvensiz sitelere kesinlikle girmiyorum. Bir ara bilgisayarımı açarken karşıma uygunsuz bir resim çıkmıştı. Sanırım film sitelerinden virüs bulaşmıştı. Babama söyledik, bilgisayara format attı. Sonra düzeldi. Virüsler bilgisayarı çökertiyor zamanla. “

Tablo 10. İnternet Kullanırken Güvenliklerini Tehdit Eden Durumlara İlişkin Öğrenci Görüşleri

Kod	Okul		Cinsiyet		Dağılım
	Özel	Devlet	Erkek	Kadın	
Telefon ve bilgisayara virüs bulaşması	13	11	ÖÖ6,ÖÖ7,ÖÖ8,ÖÖ15,ÖÖ16,ÖÖ17,ÖÖ18, DÖ1,DÖ14,DÖ18 ,DÖ19,DÖ20	ÖÖ3,ÖÖ5,ÖÖ10, ÖÖ11,ÖÖ12, ÖÖ14, DÖ3,DÖ4, DÖ9,DÖ11, DÖ15,DÖ16	24
Tanıdık olmayan kişilerden istek almak	12	11	ÖÖ15,ÖÖ7,ÖÖ17,ÖÖ8, ÖÖ20, DÖ1,DÖ5,DÖ7, DÖ10,DÖ19	ÖÖ1,ÖÖ3,ÖÖ5,ÖÖ10,ÖÖ11,ÖÖ13, ÖÖ14, DÖ2,DÖ3,DÖ4,DÖ9,DÖ11, DÖ15	23
Müstehcen-küfür içerikli ifadelerle karşılaşmak	7	8	ÖÖ15,ÖÖ19, DÖ6,DÖ10,DÖ12,DÖ13,DÖ17	ÖÖ2,ÖÖ3,ÖÖ9,ÖÖ11,ÖÖ14, DÖ8,DÖ15, DÖ16	15
Herhangi bir tehdit durumuyla karşılaşmamak	6	1	ÖÖ4,ÖÖ8,DÖ5	ÖÖ5,ÖÖ10, ÖÖ11,ÖÖ13	7
Toplam	38	31	32	37	69

Tablo 10’da internet kullanırken güvenliklerini tehdit eden durumlara ilişkin öğrenci görüşleri verilmektedir. Elde edilen verilere göre öğrencilerin internet kullanımında güvenliklerini tehdit eden durumlardan en fazla “telefon veya bilgisayara virüs bulaşması” (n: 24) ve “tanıdık olmayan kişilerden istek almak” (n: 23) durumları olduğu gözlenmektedir. Bu durumları “müstehcen-küfür içerikli ifadelerle karşılaşmak” (n: 15) durumu ve “herhangi bir tehdit durumuyla karşılaşmamak” görüşleri takip etmektedir.

İnternet kullanırken güvenliklerini tehdit eden durumlara ilişkin öğrenci görüşlerini somutlayan doğrudan ifadeler şu örnekler verilebilir:

DÖ5: *“İnternet kullanırken bilinmedik sitelere bilgi vs. vermem. Böylece güvenliğimi sağlamış olurum. Herhangi bir tehditle karşılaşmadım.”*

ÖÖ3: *“ Bir ara telefonumu biri aradı, saçma sapan şeyler söyledi. Annem aradı, uyardı sonuç alamadık. Bursa’da yaşıyor. Abim aradı, abimden korktu galiba bir daha aramadı.”*

ÖÖ14: *Mesela parayla oynanan oyunlar var, kuzenim bir ara oynuyordu. Bir iki lira kazanmıştı bir keresinde ve bu onu mutlu etmişti. Bu tür oyunlarda küfür öğreniyorsun. Ailenin bunlara dikkat etmesi gerekiyor. Yabancı bir oyun var, ben de oynadım. O kadar küfürlü konuşuyorlardı ki hemen oyundan çıktım. O küçücük çocuklar küfür ediyorlardı.”*

Tablo 11.Aşırı İnternet Kullanımına Bağlı Olarak Karşılaştıkları Sağlık Sorunlarına İlişkin Öğrenci Görüşleri

Kod	Okul		Cinsiyet		
	Özel	Devlet	Erkek	Kadın	Dağılım
Aşırı kilo almak, Obezite	12	12	ÖÖ4,ÖÖ7,ÖÖ15,ÖÖ16, ,ÖÖ17,ÖÖ18,ÖÖ19, ÖÖ20, DÖ14,DÖ17,DÖ19, DÖ20	ÖÖ1,ÖÖ3,ÖÖ12,ÖÖ13, DÖ2,DÖ3,DÖ4,DÖ8, DÖ9,DÖ11,DÖ15,DÖ16	24
Bağımlılık	8	11	ÖÖ8,ÖÖ16,ÖÖ17, ÖÖ18,ÖÖ19, DÖ1,DÖ5,DÖ6,DÖ7, DÖ10,DÖ12,DÖ13	ÖÖ1, ÖÖ2,ÖÖ9, DÖ8,DÖ9,DÖ11,DÖ15	19
Göz Rahatsızlıkları	8	10	ÖÖ6, ÖÖ7, DÖ12, DÖ13, DÖ14,DÖ18, DÖ19	ÖÖ2,ÖÖ3, ÖÖ5,ÖÖ10, ÖÖ12,ÖÖ13, DÖ2,DÖ3, DÖ4, DÖ8,DÖ9	18
Şiddet, Çevreye Zarar Verme , Zorbalık	7	7	ÖÖ16,ÖÖ17,ÖÖ19, ÖÖ20, DÖ5,DÖ6, DÖ12	ÖÖ11,ÖÖ13,ÖÖ14, DÖ3,DÖ8,DÖ11,DÖ15	14
Kas-İskelet Rahatsızlıkları	6	7	ÖÖ6,ÖÖ7,DÖ1, DÖ18,DÖ20	ÖÖ1,ÖÖ3,ÖÖ9,ÖÖ13, DÖ2,DÖ3,DÖ4,DÖ8	13

Baş Ağrısı	4	4	ÖÖ4,ÖÖ20,DÖ1,DÖ7	ÖÖ1,ÖÖ2, DÖ11,DÖ16	8
Ruhsal Bozukluklar, Sinir Bozuklukları	3	4	ÖÖ7,DÖ5,DÖ7	ÖÖ2, ÖÖ13, DÖ15,DÖ16	7
Tembellik- Yorgunluk	3	4	ÖÖ8, DÖ6,DÖ7	ÖÖ1,ÖÖ9, DÖ11,DÖ15	7
A-sosyal olmak (Sosyalleşememe)	4	3	ÖÖ8, DÖ13	ÖÖ11,ÖÖ12,ÖÖ14, DÖ4,DÖ8	7
Dikkat dağınıklığı, Odaklanamama	3	4	ÖÖ4,ÖÖ15, DÖ10,DÖ19	ÖÖ11, DÖ15,DÖ16	7
Radyasyona Maruz Kalmak	1	-	ÖÖ6	-	1
Toplam	59	66	60	65	125

Tablo 11’de aşırı internet kullanımına bağlı olarak öğrencilerin karşılaştıkları sağlık sorunlarına ilişkin görüşleri gösterilmektedir. Elde edilen verilere göre en fazla karşılaşılan sorunun “aşırı kilo alma-obeziye” (n: 24) olduğu görülmektedir. Bununla beraber “bağımlılık” (n: 19) ve “göz rahatsızlıkları” (n:18) karşılaşılan diğer önemli sorunlardandır. Bu sorunları sırasıyla “şiddet, çevreye zarar verme, zorbalık” (n: 14), “kas-iskelet rahatsızlıkları” (n: 13) takip etmektedir. Bu sorunların dışında “baş ağrısı” (n: 8), “ruhsal bozukluklar, sinir bozuklukları” (n: 7), “tembellik” (n: 7), “a-sosyal olmak(sosyalleşememe)” (n: 7), “dikkat dağınıklığı, odaklanamama” (n: 7) sorunları izlemektedir. İnternet kullanımında ortaya çıkan sorunlara en azı “radyasyona maruz kalmak” (n: 1) olduğu görülmektedir. Elde edilen verilere göre, özel okul (n: 12, n: 8, n: 8, n: 7, n: 6, n: 4, n: 3, n: 3, n: 4, n: 3, n. 1) ve devlet okulu öğrencileri (n: 12, n: 11, n: 10, n: 7, n :7, n: 4, n: 4, n: 4, n: 3, n: 4) arasında sorunlara ilişkin dağılım açısından çok büyük farklılık görülmemektedir.

Aşırı internet kullanımına bağlı olarak ortaya çıkan sağlık sorunlarına ilişkin öğrenci görüşlerini somutlayan doğrudan ifadeler şu örnekler verilebilir:

ÖÖ16: “Aşırı internet, telefon vb. kullananlarda göz problemi oluşur, baş ağrısı, bağımlılık gibi kötü şeyler de başımıza gelir. Bunları plan yaparak çok rahat yapabiliriz. Zamanında yani aşırı kullanmadan yaparsak bu gibi sorunlar ortaya çıkmaz.”

DÖ11: “Yazın telefonla çok oynadığım için gözlerim ağrımıştı. Ben de artık telefonuma bakma süremi azaltmaya özen gösterdim. Aşırı kullanırsak başımız ağrır, gözler ağrır, eller kenetlenir, yanaklar kızarır, eller ayaklar uyuşur, düzensiz uykular ve baş ağrısı olur.”

ÖÖ17: “Ortaya çıkan sağlık sorunlarını biliyorum. Mesela bağımlılık. Sorunun üstesinden gelmemiz için kendimizi fazla kaptırmamız gerekir.”

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışmada ortaokul öğrencilerinin (özel okul ve devlet okulu öğrencileri) internet kullanımına ilişkin görüşlerinin dijital vatandaşlık kapsamında değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada ilk olarak öğrencilerin interneti hangi amaçla kullandıkları incelenmiş ve araştırma sonucunda öğrencilerin interneti en fazla *eğlence* amacıyla kullandıkları görülmektedir. Bununla beraber öğrencilerin interneti sırasıyla *alışveriş*, *araştırma-inceleme* ve *iletişim* amacıyla kullandıkları görülmüştür. Öğrencilerin derslerle ilgili içerikleri internet aracılığıyla edinmeleri, birtakım çevrimiçi eğitim ortamlarından yararlanmaları internetin eğitimdeki yerini arttırmaktadır. Sönmez ve Ünver (2020)'e göre, uzaktan eğitim bir ihtiyaç haline gelmiş, özellikle son dönemde dünyada görülen sağlık sorunları uzaktan eğitimi zorunlu hale getirmiştir. Yüz yüze eğitimin olmadığı bu süreçte okulöncesinden yüksek öğretime kadar bütün kademelerde uzaktan eğitim uygulanmaya başlanmıştır. Eğitimin sürdürülebilirliği açısından internetin, eğitimin önemli bir ögesi haline gelmesi bu çalışmadaki bulguları desteklemektedir. RTÜK (2016) Medya Okur-Yazarlığı Araştırması verileri ile araştırma bulguları arasında *iletişim* konusu hariç benzerlik olduğu söylenebilir. Akbulut, Aydın, Deveci, Toran ve Ulusoy (2016)'un yaptığı çalışmada dijital oyun yaşının erken yaşlara kadar indiği, çocukların dijital oyun oynamalarının aile içinde anne-çocuk ve ailenin diğer üyeleriyle olan ilişkileri olumsuz etkilemesi bu çalışma ile tutarlılık göstermektedir. Tatlı (2018) yaptığı çalışmasında öğretmenlerin dijital vatandaşlık seviyelerinin bilgisayar ve internet kullanımları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu vurgulamıştır.

Çalışmada öğrencilerin internet erişimde kullandıkları araçlar incelenmiştir. Çalışma sonucunda öğrencilerin en fazla *cep telefonu* olmak üzere *bilgisayar* ve *tablet bilgisayar* gibi araçlarla internete bağlandıkları görülmüştür. RTÜK (2016) Medya Okur-Yazarlığı

Araştırması'nda öğrencilerin sırasıyla cep telefonu, bilgisayar ve tablet bilgisayarla internete bağlandıkları ortaya konularak bu çalışma ile benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Gerçekleştirilen bu çalışmada öğrencilerin internet kullanırken dikkat ettikleri durumlara ilişkin araştırma yapılmıştır. Bu doğrultuda yapılan incelemede öğrencilerin internet kullanırken girdikleri adreslerin güvenli olup olmadığına daha çok dikkat ettikleri görülmektedir. Bu durumun yanı sıra öğrencilerin interneti dikkatli kullanmaya çalıştıkları, bilindik siteler olmasına dikkat ettikleri, erişim sağlayacakları adresleri araştırdıktan sonra kullandıkları ve her siteye girmediklerini ifade ettikleri görülmüştür. Özel okul ve devlet okulu öğrencileri arasında internet erişiminde dikkat edilmesi gereken durumlarda benzer sonuçlar ortaya çıkmış ve internet ortamında olumsuz durumlarla sık sık karşılaştıkları ifade edilmiştir. Karahisar (2014) yaptığı çalışmada, öğrencilerin çoğunun internet ortamında cinsellik ve şiddet içeren video ve benzeri görsellerle karşılaştıklarını ve öğrenci velilerinin bir kısmının internet kullanırken çocuklarını denetlemediklerini ifade ederek bu çalışma ile benzer sonuçlara ulaşmıştır. Aynı zamanda Kırık (2014) yaptığı çalışmada ebeveynlerin çoğunun herhangi bir şekilde kısıtlama yapmadıklarını, denetleme ihtiyacına gerek duymadıklarını belirterek bu çalışma ile tutarlı sonuçlar vermiştir. Bu durum öğrencilerin sağlıklı bir internet erişimi için, ebeveynlerin bilgilendirilmesi ve ebeveyn denetiminin önemini ortaya koymaktadır.

Araştırmada öğrencilerin doğru ve güvenilir bilgilere ulaşmak için başvurdukları stratejiler incelenmiştir. Bu bağlamda öğrencilerin daha çok, *girdikleri sitelerin güvenli olup olmadığına dikkat etme* stratejisini kullandıkları görülmüştür. Bu stratejilerin dışında *bilinmeyen sitelere girmeme, bilgi alınacak site hakkında önce araştırma yapma, birden fazla siteye bakma, her okuduğuna inanmama, bilen birilerine sorma, yorumları dikkate alma* stratejilerini de kullandıkları gözlenen çalışmada, özel okul ve devlet okulu öğrencileri arasında dağılım açısından çok büyük farklılık izlenmemiştir. Öğrenciler internetin olumlu yanlarının çok fazla olduğunu, internet sayesinde birçok işlemlerini yapabildiklerini kabul etmekle beraber, internet ortamında kendilerini güvende hissetmediklerini ifade etmişlerdir.

Çalışmada öğrencilerin internet erişiminde sahip oldukları haklar incelenmiştir. Öğrenciler sırasıyla *düşüncelerini özgürce ifade etme, bilgi edinme, iletişime geçme* haklarının olduğunu ifade etmişlerdir. Özel okul ve devlet okulu öğrencileri arasında internet kullanımında sahip olunan haklara ilişkin dağılım açısından bir farklılık görülmemektedir. Ancak *düşüncelerini özgürce ifade etme* hakkı konusunda özel okul öğrencileri ile devlet okulu öğrencileri arasında dağılım açısından ayrılaşma görülmektedir. Öğrencilerin çoğu, internet kullanırken hem kendi haklarına hem de başkalarının haklarına riayet ettiklerini aktarmışlardır.

Öğrenciler, her vatandaşın düşüncelerini özgürce ifade etme ve bilgi edinme hakkının olduğunu belirterek, sosyal hayatta insanların sahip oldukları hak ve sorunlulukların dijital ortamda da olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğrenciler internet ortamında her bilginin doğru olmadığını da kabul etmektedirler.

Araştırma sonucunda öğrenciler internet ortamında bulunan bilişim suçlarını sırasıyla *kumar ve benzeri kötü alışkanlıklar, taciz edici, rahatsız edici tutumlar ve uyuşturucu ve benzeri kötü bağımlılıklar* olarak belirtmişlerdir. Öğrencilerin çoğunluğu, internet kullanırken birçok rahatsız edici durumla karşılaştıklarını söylemişlerdir. Özellikle her sitede mutlaka kumar ve benzeri durumlarla karşı karşıya geldiklerini, bazen istemeseler de özellikle bilgisayarlarına ciddi hasarlar verdiklerini ifade etmişlerdir. Öğrenciler daha çok oyun oynarken, istemedikleri halde küfür veya hakaret içeren durumlarla karşılaştıklarını, bunların sonucunda oyun oynarken dikkatli davrandıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerden biri de mavi balina isimli bir oyundan söz ederek, bu oyunun gençler üzerinde ciddi etkilerinin olduğu ve bu oyunu oynayan kimi gençlerin intihar ettiklerini ifade etmiştir. Bu durum, öğrencilerin internet kullanırken denetlenmesinin gerekli olduğunu görüşünü desteklemektedir. Özel okul ve devlet okulu öğrencileri arasında bilişim suçlarına yönelik görüşler arasında birbirine benzerlikler olduğu görülmektedir. Karahisar (2014), öğrencilerin internet kullanırken bazı önlemlerin alınmamasından kaynaklı şiddet ve cinsel içerikli video veya görsellerle çok sık karşılaştıklarını belirterek bu çalışma ile benzer sonuçlara ulaşmıştır. Öğrenciler üzerinde 2005-2009 yılları arasında 4, 5 ve 6.sınıflardan oluşan 10 bin öğrenci üzerinde yapılan bir araştırmada internet ortamında çok çeşitli risklerin olduğu ve her geçen gün bu risklerin arttığı ortaya çıkmıştır (De Wever, Schellens, Valcke, Van Keer, 2011'den akt. Gökçearslan ve Seferoğlu, 2016). Araştırma bulguları da bu risklerin her yıl gözle görülür bir artış gösterdiğini ortaya koyarak söz konusu çalışma ile benzerlik taşımaktadır. Şan ve Yücel (2018) Mavi Balina (Blue Whale) oyununun, dünyada 130 gencin ölümüne sebep olduğunu belirtmişlerdir. Özellikle hayati risklere yol açan talimatlarla gençleri intihara sürüklemiş, bu durum aileleri de aşan bir problem olduğundan devletlerin bu konuda ciddi önlemler almalarını sağlamalıdır. Araştırma bulgularında öğrencilerin çoğunun bu oyundan haberdar olduğu, taşıdığı risklerden dolayı oynamadıkları ortaya çıkmıştır. Ancak, öğrencilerin bu durumu bilmeleri başlıca bir sorundur ve denetlenmeleri gerekmektedir. Yakın zamanda Van'da bir öğrencinin Mavi Balina oyununu oynaması sonucu intihar etmesi ve birkaç arkadaşının da intihar etmesinin son anda engellenmesi sorunun büyüklüğünü göstermektedir. Çalışma sonucunda öğrencilerin de bu

durumdan tedirgin oldukları görülmekte ve söz konusu durumdan sorumlu bütün birimlerin haberdar edilmesi öğrencilerin gelecekları açısından çok önemli bir görevdir.

Çalışmada bilişim suçlarına yönelik yapılması gereken durumlara karşı öğrenci görüşleri de incelenmiştir. Elde edilen verilere göre öğrencilerin en çok *polise gitmek* durumu olmak üzere *bilişim suçlarını takip eden kurumlara başvurmak, mahkemeye başvurmak* gerektiğini ifade ettikleri görülmektedir. Araştırmada öğrencilerin çoğunun bilişim suçlarını takip eden kurumlardan haberdar olmadığı gözlenmiş, özel okul ve devlet okulu öğrencilerinin birbirine benzer durumda oldukları ortaya çıkmıştır. Bu durum öğrencilerin bilişim suçlarına karşı mücadele eden kurumları tanımalarının önemi ortaya koymaktadır.

Araştırmada internet güvenliğini sağlamada başvuru yollarına ilişkin öğrenci görüşlerine başvurulmuş, öğrencilerin öncelikle güvenli internet sitelerini seçtikleri görülmüştür. Öğrenciler ayrıca anti-virüs kullandıklarını ve dikkatli davranarak güvenliklerini sağladıklarını açıklamışlardır. Özellikle bilindik siteleri kullandıkları, internet ortamındaki birtakım risklere karşı, bilmedikleri siteleri tercih etmedikleri ifade edilebilir. Özel okul ve devlet okulu öğrencilerinin görüşleri arasında benzerlik olduğu anlaşılmaktadır.

Özel okul ve devlet okulu öğrencilerinin internet kullanırken güvenliklerini tehdit eden durumlara ilişkin görüşleri incelenmiştir. Araştırmada öğrencilerin *telefon ve bilgisayara virüs bulaşması, tanıdık olmayan kişilerden istek almak, müstehcen-küfür içerikli ifadelerle karşılaşmak* gibi olumsuz durumlarla karşılaştıkları görülmüştür. Öğrencilerin büyük kısmı çevrimiçi oyun oynarken bilgisayar ve telefonlarına virüs bulaştığını ifade etmişlerdir. Ayrıca oyun oynarken tanıdık olmayan kişilerden istek aldıklarını ve bazen de müstehcen ifadelerle karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Özel okul ve devlet okulu öğrencileri arasında genel anlamda birbirine benzerlikler olduğu ortaya çıkmakla beraber, herhangi bir tehditle karşılaşma durumu konusunda özel okul öğrencilerinin devlet okulu öğrencilerinden daha az tehdit aldığı görülmektedir. Dünyada internet kullanan bireylerin yaş ortalamaları gün geçtikçe artış göstermekte, güncel verilere göre çocukları bekleyen risklerin de daha yoğun hale geldiğini göstermektedir. UNİCEF (2017) raporuna göre, bilişim teknolojisinin kullanılmasıyla günlük hayatta karşılaşılan tehlikeli durumların (zorbalık gibi) daha da arttığı, cinsel istismar benzeri olumsuz durumların ortaya çıktığı gözlenmektedir. Ayrıca şifre gerektiren ortamlardan, sanal para ve karanlık ağların yayımlarına kadar varan durumlar kanuni bazı sıkıntıların ortaya çıkmasına neden olmuş, çocukların kişisel yaşamlarının gizliliği tehlikelere karşı daha açık hale gelmektedir. Bu durum çocukların olası olumsuz durumlar yaşayabilecekleri riskini taşımaktadır. Bu nedenle birtakım tedbirlerin alınmaması durumunda dijital ortamdaki

çocukların tehlikelere karşı hedef olabilecekleri sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Özellikle oyunlar nedeniyle birçok gencin çeşitli problemlerle karşı karşıya kaldığı söylenebilir. Şan ve Yücel (2018)' e göre, Türkiye'de *League of Legends, Counter Strike, Zula, GTA San Andreas and GTA 5, Euro Truck Simulator 2, Metin 2, Wolf Team, Minecraft, Knight Online* gibi oyunları yaklaşık 1-3,5 milyon kişi oynamaktadır. Bu oyunların en önemli etkileri toplumsal ilişkilerin zayıflaması, saldırganlık dürtülerinin artması, saldırganlık davranışlarının sergilenmesi, fiziksel tepkilerinin artmasıdır. Bu çalışma ile araştırma verileri arasında benzerlik göstermektedir.

Çalışmada aşırı internet kullanımına bağlı olarak ortaya çıkan sağlık sorunlarına ilişkin öğrenci görüşlerine yer verilmiş ve çalışma sonucunda öğrencilerin en fazla *aşırı kilo almak, obezite* cevabını verdikleri görülmüştür. Bu sorunların dışında *bağımlılık, göz hastalıkları, şiddet, çevreye zarar verme, zorbalık, kas-iskelet rahatsızlıkları, baş ağrısı, ruhsal bozukluklar, sinir bozuklukları, tembellik-yorgunluk, a-sosyal olmak (sosyalleşememe), dikkat dağınıklığı, odaklanamama, radyasyona maruz kalmak* gibi sorunlar ifade edilmiştir. Öğrencilerin çoğu, aşırı internet kullanımının olumsuz yönlerini kabul etmekle beraber, yine de interneti kullandıklarını açıklamışlardır. Özellikle beslenme düzensizliği ve hareketsizliğin aşırı kilo almaya sebep olduğunu belirtmişlerdir. Öğrenciler, bağımlılık konusuna dikkat çekerek, bağımlılığın birçok rahatsızlığa yol açtığını söylemelerine rağmen, günlük ortalama iki ile üç saat internet başında olduklarını ifade etmişlerdir. Bu durum öğrencilerin birer bağımlı adayı olabileceğini göstermektedir. Özel okul ve devlet okulu öğrencileri arasında benzerlikler söz konusudur. Bağımlılık ve göz hastalıkları sorunlarına ilişkin devlet okulu öğrencilerinin özel okul öğrencilerinden daha fazla görüş belirttikleri görülmektedir. Çalışmada öğrencilerin internet kullanımının artmasına bağlı olarak internet bağımlılığı sorununu yaşayabileceklerini ortaya koymaktadır. Yapılan bazı çalışmalar internet kullanım süresinin bağımlılığı arttırdığını ortaya çıkarmıştır (Derin ve Bilge, 2016; Gökçearslan ve Günbatır, 2012; Koyuncu, 2012).

Çocukların ve ergenlerin teknoloji kullanımı konusunda yeterli deneyime sahip olmamaları ve özellikle ergenlik dönemindeki kimlik karmaşası ve bazı kişilik özelliklerinin yeni olduğu durumu dikkate alındığında, internetin aşırı kullanımı ve bağımlılık önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Cömert, Kayıranve Tarı, 2010; Kır, 2008). İnternetin aşırı kullanımı gençler arasında artmakta ve bu durum sosyal yaşamlarını, ilişkilerini de olumsuz anlamda etkilemiştir (Ceyhan, 2008). Yapılan çalışmalar, bu çalışmada elde edilen bulguları desteklemektedir. Öğrencilerin özellikle bağımlılık sorunu üzerinde durması, bağımlılık sorununun önemini ve bağımlılığın önlenmesi için gerekli tedbirlerin alınması açısından önemli

bir durumdur. Öğretmen ve ebeveynlerin bu duruma daha çok dikkat etmeleri gerektiği söylenebilir.

Dijital vatandaşlık konusunda çalışmaların gün geçtikçe arttığı gözlenmektedir. Bu çalışmaların bir kısmı internetin sağladığı olumlu katkılara değinirken, bir kısım çalışmalar da internet kullanımının beraberinde getirdiği zararlar üzerine yoğunlaşmaktadır. Araştırmada elde edilen verilere göre öğrencilerin genelinin internetin olumsuz etkileri üzerine yoğunlaştıkları söylenebilir.

Çalışmada ortaya çıkan sonuçlar neticesinde bazı öneriler belirlenmiştir:

- Öğrencilere erken dönemden başlayarak dijital vatandaşlık ve internet kullanımı bilinci verilmelidir.
- Bilişim Teknolojileri, Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi derslerinde dijital vatandaşlık kavramı etkili ve uygulanabilir şekilde öğretilmelidir.
- Öğrencilere hak arama, şikâyet ve ihbar benzeri konularda okullarda seminer ve dersler verilmelidir.
- Okullarda internet sitelerinin güvenilirliği konusunda bilgilendirici dersler ve seminerler yapılmalıdır.
- Dijital vatandaşlık konusunda ortaokul öğrencilerine yönelik çalışmalar artırılıp, dijital vatandaşlığın boyutlarına yönelik deneysel çalışmalar uygulanmalıdır.
- Teknolojik gelişmelere paralel olarak değişen eğitim programlarında dijital vatandaşlık ve eğitimine yönelik çalışmalara yer verilmeli, eğitim sisteminde güvenli internet kullanımının gerekliliği üzerine çalışmalar yapılmalıdır.

Makalenin Bilimdeki Konumu

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü/Sosyal Bilgiler Eğitimi

Makalenin Bilimdeki Özgünlüğü

İnternet kullanımıyla ilgili yapılan çalışmalar, bilinçli ve etkili kullanmanın önemini ortaya koymaktadır. İnternete erişim yaşının çocuk yaştaki bireylere değin inmesiyle ebeveynlerin çocukların kullandıkları interneti bilinçli bir kullanıma doğru yönlendirmeleri etkili bir çözüm olarak görülmektedir (EU Kids Online II Türkiye, 2010). İnternetle tanışma yaşı dikkate alındığında dünyada internet kullanımına bağlı ciddi sorunların meydana geldiği görülmektedir. Özellikle gençlerin internet kullanımıyla ilgili yaşadıkları olumsuz deneyimler, birçok sağlık sorununa yol açmakta, aileler de bu durumdan çok fazla etkilenmektedirler. Bu

çalışmanın temel amaçlarından biri de teknolojinin gençler üzerindeki olası olumlu ve olumsuz etkilerine ilişkin görüşleri ortaya koyabilmek ve bir öngörü de bulunabilmektir. Bu bağlamda, teknoloji kullanımının yaygınlık kazandığı ülkemizde, dijital vatandaşlık kavramının ve boyutlarının daha iyi anlaşılması ve sonraki çalışmalara katkı sağlayacağı düşüncesiyle bu çalışmanın önemli olduğu söylenebilir.

Kaynaklar

- Akkuş, D.E. (2017). *Türkiye'deki azınlıkların dijital vatandaşlık pratikleri*. Marmara Üniversitesi: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Başarmak, U. Yakar, H. Güneş, E.ve Kuş, Z. (2019). Ortaöğretim programlarının dijital vatandaşlık konu içeriklerinin analizi. *Turkish Online Journals of Qualitative Inquiry (TOJQI)*, 10, 26-51.
- Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (2019). *Elektronik haberleşme sektörüne ilişkin il bazında yıllık istatistik bülteni*, Ankara.
- Camadan, F. Karataş, Z. Bozali, S. (2017). Aile içinde yaşanan anlaşmazlıklar: Ebeveynlerin ve çocukların görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16, 1510-1530.
- Ceyhan, E. (2008). Ergen ruh sağlığı açısından bir risk faktörü: internet bağımlılığı. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 15(2), 109-116.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri*. Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni(M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Derin, S. , Bilge, F. (2016). Ergenlerde internet bağımlılığı ve öznel iyi oluş düzeyi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 6, 35-51.
- Erten P. (2019).Z kuşağının dijital teknolojiye yönelik tutumları. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10(1), 190- 202.
- EU Kids Online II Türkiye (2010). Avrupa çevrimiçi çocuklar araştırma projesi Türkiye sonuçları. [Çevrim-içi: <http://eukidsonline.metu.edu.tr/>], Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2019.
- Gökçearslan, Ş. ve Günbatır, M. S. (2012). Ortaöğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama Dergisi*, 2 (2), 10-24.
- Gökçearslan, Ş. ve Seferoğlu, S. S. (2016). Ortaokul öğrencilerinin internet kullanım biçimleri riskli davranışlar ve fırsatlar. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24, 383-404.
- Görmez, E. (2017). Öğretmenlerin dijital vatandaşlık ve alt boyutları hakkındaki düzeyleri(Van ili örneği). *Akademik Bakış Dergisi*, 6.

- Güneş, A. (2017). *21. Yüzyıl vatandaşlığının geliştirilmesinde açık ve uzakta öğrenme: Bir Metafor Analizi Araştırması*. Anadolu Üniversitesi: Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Karaduman, H.(2011). *6.Sınıf sosyal bilgiler dersinde dijital vatandaşlığa dayalı etkinliklerin öğrencilerin dijital ortamdaki tutumlarına etkisi ve öğrenme öğretme sürecine yansımaları*. Marmara Üniversitesi: Yayınlanmış Doktora Tezi.
- Karahisar, T. (2014). İnternette çocukları bekleyen riskler ve medya okuryazarlığı *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication – TOJDAC*, 4(4).
- Kır, G. (2008). *İnternet ve gençlik*. İzmir: Şenocak Yayınları.
- Kırık, A.M. (2014). Aile ve çocuk ilişkisinde internetin yeri: nitel bir araştırma. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(1). 337-347.
- Koyuncu, T. Ünsal, A. ve Arslantaş, D. (2012). İlköğretim ve lise öğrencileri arasında internet bağımlılığı ve yalnızlık. *15. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi'nde Sunulmuş Bildiri*, 2-6 Ekim 2012, Bursa, Türkiye.
- Neuman, W.L. (2014). *Toplumsal araştırma yöntemleri nitel ve nicel yaklaşımlar*. (Çev. S. Özge), 1, 7 Ankara: Yayın Odası Yayınları.
- Önür, Z. (2018). *Ortaokul öğrencilerinin 21. yüzyıl öğrenme becerileri ile eğitim teknolojisi yeterlikleri arasındaki ilişki*. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi: Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Ribble, M. (2011). *Digital citizenship in schools*. [Çevrim-içi: <https://www.iste.org/docs/excerpts/DIGCI2-excerpt.pdf>], Erişim tarihi: 15 Haziran 2019.
- RTÜK (Radyo Televizyon Üst Kurulu) (2016). *Medya Okuryazarlığı Araştırması*, [Çevrim-İçi: <https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/AltSiteler/medya-okuryazarligi-arastirmasi.pdf>], Erişim Tarihi: 23 Haziran 2019.
- Sönmez, Ö.F. ve Kocadağ Ünver, T. (2020). *Sosyal bilimlere uzaktan eğitimde bakış*. Sosyal bilimlerde uzaktan eğitimin kuramlar açısından analizi. Ankara: Pegem Akademi Yayınları
- Tarı Cömert, I. ve Kayıran, S. M. (2010). Çocuk ve ergenlerde internet kullanımı. *Çocuk Dergisi*, 10(4), 166-170.
- Tatlı, A.(2018). *Öğretmenlerin dijital vatandaşlık düzeylerinin bilgi okuryazarlığı ile internet ve bilgisayar kullanım özyeterlikleri bağlamında değerlendirilmesi*. Necmettin Erbakan Üniversitesi: Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.

- Tavşancıl E. ve Aslan, A. E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Tenkoğlu, H. (2017) *Fen bilimleri dersinde teknoloji entegrasyon matrisi modelinin öğrencilerin teknoloji standartları, yansıtıcı düşünme becerileri ve akademik başarılarına etkisi*. Amasya Üniversitesi: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Toran, M. Ulusoy, Z. Aydın, B. Deveci, T. ve Akbulut, A. (2016). Çocukların dijital oyun kullanımına ilişkin annelerin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24, 2263-2278.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) (2019). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, [Çevrim-içi: <https://data.tuik.gov.tr/tr/display-bulletin/?bulletin=hanehalki-bilisim-teknolojileri-bt-kullanim-arastirmasi-2019-30574>], Erişim Tarihi: 15.09.2019.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu)(2019). *İstatistik verileri*. [Çevrim-içi: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1028], Erişim Tarihi: 15.09.2019.
- UNICEF (2017). *Dijital bir dünyada çocuklar. Dünya Çocuklarının Durumu Raporu*, Newyork.
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yücel, G. ve Şan, Ş. (2018). Dijital oyunlarda bağımlılık ve şiddet: Blue Whale (Mavi Balina) oyunu üzerinde bir inceleme. *Online Academic Journal of Information Technology*, 9 (32), 87-100

Summary

Introduction

Technological developments taking place over the last fifty years have been affecting and changing our social life. Technology, computer and internet, which make our life easier in many ways, have brought many other changes. Nowadays, since internet usage and smart phones are in our lives, most of the people use this technology intensively. Many individuals, from children to young and old people, use the internet and perform many transactions over the internet.

It is an important issue that digital citizens, called internet users, know the necessary rules of online situations while using the internet. Nowadays, as a result of some dangers that occur due to the increasing frequency of internet usage, some precautions have been required.

Studies on internet use reveal the importance of using it consciously and effectively. Because the age of access to the Internet has gone down even to children, parents' helping

children use the internet for a conscious purpose is seen as an effective solution. (EU Kids Online II Türkiye, 2010). Considering the age of meeting with the internet, it is seen that serious problems related to internet use occur in the world. Especially the negative experiences of young people about internet use cause many health problems, and families are affected a lot from this situation. One of the main objectives of this study is to be able to put forward an opinion about the possible positive and negative effects of technology on young people and to find a prediction. In this context, it can be said that this study is important in our country, where the use of technology is widespread, with the idea that the concept and dimensions of digital citizenship will be better understood and will contribute to future studies.

Method

This research is a case study conducted with a qualitative method. The reason why the qualitative method is used in the research is that it enables to explain the meanings and the relationships from part to whole and is able to explain the problems related to social life and people by questioning with techniques such as observation and interview (Neuman, 2014). With this study, it was tried to compare and evaluate the opinions of private school students and public school students about digital citizenship and its sub-dimensions. The working group of the research consists of 40 students, including 8th grade students of Mehmet Akif Inan Secondary School giving education in Edremit, Van and 8th grade students of Private Çınar Secondary School giving education in İpekyolu, Van in 2018-2019 academic year. In this study, semi-structured interview form was used as data collection tool. The standardized open-ended interview is carefully written and consists of many questions in a specific order, and each participant is asked in the same way and order.

Findings

In this part of the study, the data obtained in the research are given under the main theme and code titles. The opinions of private and public school students are included under the titles such as the purposes of using the internet, the tools they use for accessing the internet, the issues they should pay attention while using the internet, the strategies they use to reach accurate and reliable information and the rights they have while using internet use. In addition, the students' opinions on the responsibilities they have on the internet environment, the situations they need to pay attention while communicating, the situations they should know about cyber crimes on the internet, the problems that arise due to excessive internet use and the situations of offering solutions to these problems are explained.

Discussion and Conclusion

In the study, first of all, the purpose of the students' using the internet was examined, and as a result of the research, the study revealed that the students mostly used the internet for entertainment purposes. However, it was observed that the students used the internet for shopping, research-examination and communication, respectively. It can be said that there is a similarity between the data of RTÜK (2016) Media Literacy Survey and the research findings, except for the communication issue. In the study conducted by Toran et al. (2016), it is consistent with this study that the age of digital games goes down to early ages, and children's digital games negatively affect the relationships with mother-child and other family members in the family.

In the study, the rights that students have in internet access were examined. Students, respectively, stated that they have the right to express their thoughts freely, obtain information and communicate. There is no difference between private and public-school students in terms of the distribution of rights for internet use. In the study, students' views on health problems arising due to excessive internet use were included, and as a result of the study, it was seen that the students responded mostly to excessive weight gain and obesity. The study reveals that students may experience the problem of internet addiction due to the increase in internet use. Some studies have revealed that the duration of internet use increases addiction (Derin & Bilge, 2016; Gökçeşlan & Günbatır, 2012, Koyuncu, 2012).

Considering the fact that children and adolescents do not have sufficient experience in using technology, and especially the identity confusion and the newly formed personality traits in adolescence, excessive use of the internet and addiction emerges as an important problem (Kır, 2008, Tarı Cömert & Kayıran, 2010). Overuse of the Internet is increasing among young people and this has been negatively affecting their social lives and relationships (Ceyhan, 2008).